

Наталія Брей Nataliia Brei

Старший викладач кафедри мистецтвознавчої експертизи Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Senior lecturer, Department of Art Expertise of the Institute of Practical Cultural Studies and Art Management of the National Academy of Culture and Arts Management

e-mail: nataliia.brei@gmail.com | orcid.org/0000-0002-5371-7609

Втрачена пам'ятка монументального малярства Івана Їжакевича

Розписи митрополичих палат у Белгороді

The Lost Monument of Ivan Yizhakevych's Art Murals of Metropolitan's Chamber in Belgorod

Анотація. порушено питання вивчення історії пам'ятки монументального малярства початку ХХ століття — розписів митрополичих палат у Белгороді авторства відомого українського митця Івана Сидоровича Їжакевича. Зроблено огляд всіх наявних письмових, візуальних та цифрових джерел, вивчено історію пам'ятки. Проведено мистецтвознавчий аналіз ілюстративного матеріалу.

Завданням дослідження є спроба віднайти та систематизувати всі доступні матеріали з означеного питання, а крім того — проаналізувавши весь наявний матеріал і зробити ймовірну реконструкцію того, який вигляд мала пам'ятка, якими були її складові, і найголовніше — висвітлити роль Івана Їжакевича у створенні цього стінопису.

Під час роботи було зібрано чималу джерельну базу, опрацьовано історичні відомості та велику кількість літератури. Результатом дослідження стали висновки стосовно того, який вигляд мав ансамбль розписів митрополичих палат, яка була історія його створення, яку роль відіграв Іван Їжакевич та чим він керувався під час роботи над цим стінописом. Шляхом пошуків та систематизації наявних відомостей про ансамбль розписів митрополичих палат в Белгороді засвідчено цінність та неординарність роботи Івана Їжакевича як визначного майстра монументального малярства.

Ключові слова: живопис, релігійне малярство, Белгород, сакральний живопис, святий Іоасаф, розписи, Іван Їжакевич.

Постановка проблеми. Історія українського монументального сакрального живопису має чимало цікавих сторінок і визначних пам'яток. На жаль, чимала їх кількість згинула у вирі революційних подій початку ХХ століття, в часи Другої світової війни та просто внаслідок перебудов і реконструкцій протягом століть. Однією з таких пам'яток був ансамбль розписів житлових митрополичих палат у Белгороді, оздоблений на початку ХХ століття. Унікальність цієї пам'ятки в тому, що цикл живописних зображень на стінах виконав знайомий український художник, відомий майстер релігійного малярства — Іван Сидорович Їжакевич. Ці розписи — чи не єдиний приклад такої роботи пензля Їжакевича. Відомо чимало церков та храмів, де митець створив монументальні сакральні розписи, але оздоблення приватних покоїв митрополита — своєрідна та неповторна пам'ятка. Їжакевича було запрошено у 1911 році до Белгорода, де з нагоди канонізації святиителя Іоасафа Белгородського було прийнято рішення прикрасити

стіни митрополичих палат сюжетами з життя видатного єпископа Белгородського.

Стаття є спробою віднайти та систематизувати якнайбільше фактів та відомостей про цей втрачений ансамбль розписів та зробити припущення стосовно програми стінопису та його зовнішнього вигляду.

Розписи митрополичих палат не збереглися до нашого часу, адже протягом 100 років відбулося чимало перебудов та реконструкцій митрополичого будинку. На жаль, не лишилося жодних фотографій та інших документальних свідчень про цю пам'ятку. В нашому дослідженні ми спиралися на кілька підготовчих малюнків, які зберігаються в архівах. Нами були вивчені всі доступні матеріали про історію створення цієї пам'ятки в інтернет-джерелах — на сайті сучасної Белгородської єпархії та в суміжних інтернет-ресурсах релігійного спрямування. Ми також ознайомилися із публікаціями на тему історії життя єпископа Іоасафа Белгородського. Весь цей матеріал став підґрунтям для розуміння того, чим

керувався та чим надихався Іван Їжакевич під час своєї роботи над розписами. Немає можливості повністю відтворити загальний вигляд живописного ансамблю, але було зроблено спробу встановити перелік зображених там тем і сюжетів. Під час пошуків було знайдено пізніші, недатовані, друковані малюнки, які є ілюстраціями до життєпису єпископа Іоасафа. Висунуто гіпотезу, що ці зображення до певної міри наслідують сюжети зі стін покоїв митрополита, а отже дають нам імовірні відомості про зміст розписів Їжакевича.

Усі знайдені факти та свідчення дозволяють краще вивчити цю пам'ятку і скласти про неї повніше уявлення.

Аналіз досліджень і публікацій. Історія розписів митрополичих палат у Белгороді напрочуд мало вивчена і відображена в українській мистецтвознавчій літературі, хоча ця пам'ятка є спадком видатного українського майстра Івана Їжакевича. Більшість відомостей знаходимо про самого святителя Іоасафа — легендарну постать, яку надзвичайно шанували на початку ХХ століття. Вся наявна інформація, переважно, викладена на інтернет-сайтах релігійного спрямування, на сайті релігійної общини Белгорода та у періодичних виданнях релігійного характеру, зокрема в «Белгородском Чудотворце». Крім того, у нагоді стала праця О. Стрижева та М. Бірюкова, які склали покажчик друкованих джерел про єпископа Белгородського. Більшість цих джерел було нами вивчено в електронному вигляді, адже, переважно, ці архівні дані є недоступними на території України.

Відомості про участь Івана Їжакевича в оздобленні палат мають уривчастий характер та існують, здебільшого, у вигляді непрямих згадок в контексті опису біографії святителя Іоасафа Горленка. Безпосередньо про роботу Івана Сидоровича згадується в переважній більшості статей про майстра, у спогадах його родичів, але відсутні будь-які конкретні відомості: як тривала робота над розписами, які сюжети зобразив художник, яка була кількість композицій тощо.

Практичний матеріал для дослідження пощастило віднайти у фондах Центрального державного архіву літератури і мистецтва в Києві (далі — ЦДАМЛМ) та Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Кілька ескізів та малюнків дозволяють зробити певні припущення стосовно художньої стилістики створеного Їжакевичем ансамблю. Наявність цих матеріалів є великою удачею.

Кілька малюнків на тему життя святителя ми знайшли в журналі «Нива» за 1911 рік. Іван Сидорович плідно співпрацював з цим виданням протягом 25 років та часто публікував там свої малюнки, зокрема й ескізи до монументальних розписів. Ці зображення стали у нагоді в наших дослідженнях та розширили діапазон практичного матеріалу.

Крім того, під час пошуків в інтернеті було знайдено пізніші ілюстровані зображення сцен життя єпископа Іоасафа. Автор цих композицій невідомий, але очевидно,

що це не Їжакевич. Художня манера цих малюнків набагато простіша, аніж в Івана Сидоровича. Та головна цінність в тому, що, ймовірно, ці ілюстрації до певної міри відтворюють деяку частину сюжетів, які були зображені Їжакевичем на стінах палат. На підтвердження такого припущення вказує схожість ілюстрацій з ескізами Їжакевича до Белгородських розписів, які зберігаються в українських архівах.

Мета статті — знайти і дослідити всі відомі факти і відомості про участь Івана Їжакевича в розписах митрополичих палат у Белгороді.

Виклад основного матеріалу. Постать Івана Сидоровича Їжакевича — класика українського живопису ХХ століття — добре відома не лише мистецтвознавцям, музейним співробітникам, дослідникам, а й широкому загалу. Його живописні твори представлені в багатьох музеях і збірках, а численні графічні роботи є окрасою української графіки ХХ століття та еталонними прикладами книжкової ілюстрації багатьох класичних творів української літератури. Однак ще однією сторінкою творчості Їжакевича є менш відома галузь мистецтва — жанр монументального живопису. Художник протягом всього життя плідно працював у цій галузі, створюючи монументальні розписи сакрального і світського характеру. Якщо говорити про світську тематику, то Іван Сидорович став автором багатьох творів історичного характеру і за власною ініціативою, і на замовлення офіційної влади. Так, наприклад, він написав цілу серію монументальних полотен на замовлення Академії наук СРСР на тему історії Землі, які нині зберігаються в Національному науково-природничому музеї НАН України. Писав Їжакевич на тему козацтва: близько десяти монументальних батальних композицій його авторства прикрашали оборонні стіни навколо церкви св. Георгія в селі Пляшева на Рівненщині. Великі полотна Івана Сидоровича на тему української історії і сьогодні зберігаються в багатьох музейних збірках України. Ці твори здебільшого є маловідомими широкій публіці.

Що ж до сакральних робіт Їжакевича — розписів храмів та написання ікон — ця частина його творчого спадку є майже повністю втраченою. Цьому сприяла офіційна радянська влада, яка проводила політику знищення храмів та церков, а разом з ними і дорогоцінних інтер'єрів. Через це релігійний настінний живопис Їжакевича є маловідомим і недостатньо вивченим. Дещо краща ситуація з іконами, що їх майстер писав і у другій половині ХХ століття, але таких пам'яток обмаль.

Серед монументальних робіт Івана Сидоровича релігійного спрямування є одна пам'ятка, на жаль втрачена, яка вирізняється з-поміж інших, а тому варта особливої уваги. Це — ансамбль розписів митрополичих палат у Белгороді, який Їжакевич створив на початку ХХ століття. Унікальність її в тому, що це не церковний ансамбль, а приклад розписів житлових покоїв на сакральну тематику.

У 1911 році у місті Белгороді Курської губернії відбувалися урочистості з нагоди святкування канонізації відомого Белгородського єпископа Іоасафа Горленка.

З XVIII століття постать святиителя Іоасафа привертала до себе увагу, його пам'ять шанували, а молитва над його нетлінними мощами зцілювала від недуг.

Іоасаф Белгородський — в миру Яким Андрійович Горленко (1705–1754) — був сином прилуцького полковника і онуком гетьмана Данила Апостола. Вже у віці одинадцяти років він вирішив присвятити себе духовному життю. Розпочавши свій шлях у стінах Київської духовної семінарії, продовжив служіння в Києво-Межигірському та Київському Братському монастирях, з часом його призначили ігуменом Мгарського Спасо-Преображенського монастиря, а у 1744 році перевели в намісники Троїце-Сергієвої лаври у Москві. Врешті-решт у 1748 році Іоасаф був хіротонізований у єпископа Белгородського і Обоянського та очолював тамтешню кафедру до кінця життя.

Життя Іоасафа Белгородського — приклад невинного служіння Богу і милосердя. Він опікувався своєю єпархією, переймався долею парафіян, відбудовував церкви, допомагав знедоленим тощо. Після смерті у 1754 році його тіло понад два місяці лишалося непохованим у Свято-Троїцькому соборі Белгорода і за свідченнями очевидців «не передавалось тленню и не теряя обычного цвета и вида» [5; 6]. Вже після поховання, за два роки, могилу Іоасафа розкрили і підтвердили, що тіло та одяг лишилися нетлінні. Після цього і розпочалося паломництво до його цілющих мощей.

У 1909 році за наказом Святійшого Синоду було створено спеціальну комісію для виявлення обґрунтувань канонізації єпископа Белгородського і Обоянського Іоасафа. Серед іншого було документально підтверджено відомі випадки чудесного зцілення на могилі святиителя. Зрештою було видано постанову: «... Совершить 4 сентября сего 1911 года торжественное открытие мощей святиителя Иоасафа и объявить “во всенародное известие” о признании епископа Белгородского Иоасафа в лике святых <... > а нетленное тело его — мощами святыми».

У зв'язку із канонізацією святиителя в єпархії постало питання створення

першого канонічного іконописного образу св. Іоасафа Белгородського. Відомо, що створити таку ікону пропонували М. Нестерову та В. Васнецову, які відмовилися через брак часу. У 1911 році Белгородська єпархія звернулася до Івана Їжакевича. На той момент він вже був добре відомий своїми роботами релігійного спрямування: брав участь у реставраційних роботах в церкві св. Кирила і Афанасія в Києві, створив розписи Трапезної палати і Трапезної церкви, Борисоглібської та Георгіївської церков у Києві, розписи Троїцького собору в Катеринославі тощо. Слава Їжакевича як знаного і вправного майстра релігійного живопису обумовила той факт, що до нього неодноразово зверталися

представники різних єпархій, церковні служителі та священники різних церков з проханням долучитися до оздоблення того чи іншого храму.

Белгородська єпархія звернулася до Івана Їжакевича перш за все з проханням написати образ новоканонізованого святиителя Іоасафа. Завдання складне, адже іконографія святиителя ще не була розроблена і Їжакевич повинен був, фактично, створити цю іконографію наново. Іван Сидорович мав великий досвід у написанні сакральних образів — його пензлю належить ціла галерея святих Києво-Печерської лаври, яких він написав на стінах Трапезної палати. Під час роботи він спирався на текст «Києво-Печерського патерика», уважно вивчаючи характеристики і ознаки кожного лаврського святого.

Отримавши замовлення від Белгородської єпархії, Їжакевич, вірогідно, почав знайомитися з життєписом святиителя Іоасафа та усіма наявними матеріалами і свідченнями його діянь. Ретельно вивчивши всі матеріали про святиителя та будучи чудовим знавцем іконографічних канонів, майстер створив перший канонічний образ святиителя, який став взірцем для всіх подальших зображень св. Іоасафа. На жаль, дослідники вважають, що оригінал ікони Їжакевича не зберігся, і ми знаємо лише списки з нього.

Окрім ікони, Їжакевичу замовили розписати стіни митрополичих покоїв у Белгороді сценами з життя св. Іоасафа. Головним ініціатором канонізації єпископа Іоасафа став тодішній архієпископ Курський та Обоянський — Пітірім (в миру — Павло Васильович Окнов), а тому припускаємо, що за часів його архієпископства в Белгороді саме його покої було вирішено прикрасити сценами життя св. Іоасафа. Івану Їжакевичу належало створити цілий цикл композицій на тему життя святиителя і чудес, які йому приписували.

Іван Сидорович мав прекрасну духовну освіту, адже свого часу навчався в духовній семінарії і навіть планував обрати духовну стежу служіння Богу. Він добре знав біблійні тексти, життя святих, іконографічні канони і традиції зображення святих та релігійних композицій. Все це стало йому у нагоді під час роботи над розписами митрополичих палат. Спираючись на історичні відомості про єпископа Іоасафа та його діяння, Їжакевич створив цілий цикл композицій, які відповідали традиціям і канонам зображення подібних житійних сцен.

У 1833 році вийшла друком брошура «Краткое описание жизни преосвященного Иоасафа Горленко, епископа Белогородского», яку написав племінник святиителя — український письменник І. Квітка (дядько відомого письменника Г. Квітки-Оснот'яненка). Величезний матеріал було зібрано іншими нащадками родичів Іоасафа — братами, князями Жеваховими [3], один з яких продовжив духовну стежу свого пращура і теж став єпископом з іменем Іоасаф. Такі відомості про святиителя зібрав і систематизував єпископ Рильський Нікодим на початку XX століття.

Усіма цими джерелами і керувався, вочевидь, Їжакевич під час роботи над розписами митрополичого будинку. Ймовірно, за участі Священного Синоду, було обрано і затверджено перелік найвідоміших моментів життя чудотворця, які належало увічнити, і вони й стали сюжетами настінних композицій.

На превеликий жаль, ми не маємо можливості насолодитися цими розписами сьогодні, адже будинок митрополита, разом зі Свято-Троїцьким собором і всіма прибудовами, було знищено за часів радянської влади у 1930-х роках [14]. Однак з літературних джерел відомо, що ті розписи мали величезний успіх [13; 11], їх зображення друкували в періодичних виданнях та, ймовірно, з них були зроблені літографії або листівки із зображенням тих сюжетів [8].

Відомі випуски журналу «Нива» за 1911 рік, де знаходимо чотири ілюстрації — малюнки Їжакевича з сюжетами про Іоасафа Белгородського: «Перенесення тіла усопшого св. Іоасафа із Гайворона», «Явлення батьку св. Іоасафа в юному в юному віці, що пророкує життєвий подвиг Святителя», «Молитва св. Іоасафа у могили св. Афанасія, патріарха Константинопольського, Лубенського чудотворця», «Св. Іоасаф, єпископ Белгородський і Обоянський». Вочевидь це варіанти настінних розписів митрополичого будинку. Іван Їжакевич 25 років працював у журналі «Нива» і, звісно, міг надати ці малюнки для друку. Ці ілюстрації є безцінними свідченнями, адже дають змогу упевнитися, що ансамбль розписів митрополичих палат в Белгороді був дивовижним прикладом монументального малярства Івана Їжакевича.

У ЦДАММ в Києві зберігаються ескіз і фотографія деяких композицій, які були розміщені на стінах митрополичого будинку [15]. На це вказують написи на самих роботах.

Перший ескіз — фрагмент розпису покоїв св. Іоасафа, де зображено сцену «Стотридцятирічний старець-священник служить літургію в похідній церкві, а святитель Іоасаф під час літургії молиться у вівтарі». В основу сюжету покладено одно з чудес Іоасафа Белгородського, які описані його онуком, письменником І. Квіткою, у життеписі єпископа.

Ескіз цей дуже схематичний, однак чітко видно, що композиція мала бути розміщеною на напівкруглій площині стіни у верхній частині, а знизу видно два двірні отвори. В центрі композиції бачимо похідну церкву, у вигляді намету, і вівтар. Біля нього, стоячи на колінах, схилив голову стотридцятирічний священник у світлому вбранні. За ним стоїть фігура святителя Іоасафа в чорному вбранні і зі світним німбом над головою. Поруч з ними — три священники в чорному. Також в ескізі на другому плані бачимо пейзаж — стежка і хатинки, а по боках композиції майстер розмістив пишні ялинки. Елементи пейзажу завжди є невід'ємною частиною розписів Їжакевича, він надавав великого значення зображенню природи у своїх творах. Ескіз кольоровий, тому

можна уявити, яким було кольорове рішення, витримане в спокійних теплих коричневих і зелених тонах — теж напрочуд властивих живописній манері майстра. На пізніших літографіях із життєвими сценами св. Іоасафа зустрічаємо цей сюжет, але в дещо видозміненому вигляді. По-іншому розташовані фігури і постать Іоасафа винесена на перший план, старець — на другому, а загальна композиція вже не вписана у півколо, а є прямокутною стандартної форми.

Другий документ — це чорно-біла фотографія з малюнка Їжакевича [9]. На ній представлена сцена, де св. Іоасаф стоїть у церкві, перед ним на троні сидить цариця, а за нею — група священників і простих людей. Сцену скомпоновано у форму квадрифоля. На зображенні є напис: «Из стеной росписи покоев св. Иоасафа. Ижакевич. г. Белгород». Можна припустити, що тут зображений момент із життя святителя, коли він у 1742 році поїхав до Санкт-Петербурга і був удостоєний аудієнції в імператриці Єлизавети Петрівни. Перед нею він вимовив проповідь про любов до Бога і ближнього: «*Как далеко от нас живот вечный*». Єлизавета Петрівна дуже шанувала св. Іоасафа, і саме за її наказом він за два роки був зведений у сан архімандрита та призначений намісником Свято-Троїцької Сергієвої лаври. Цього сюжету нема на пізніших літографіях на тему життя святителя, але надпис на ескізі дозволяє з абсолютною впевненістю стверджувати, що ця композиція була розміщена, або планувався, на стінах митрополичих покоїв.

У фондах Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника зберігається чорно-біла фотографія малюнка, який також трапляється на сторінках журналу «Нива» за 1911 рік. Подвійна композиція постає перед нами і має чіткий підпис і назву. Ліворуч — сцена «Молитва св. Іоасафа біля могили св. Афанасія, патріарха Константинопольського, Лубенського чудотворця». Св. Іоасаф схилився на коліна в молитві перед ракою із постаттю св. Афанасія. Праворуч — сцена останніх відвідин св. Іоасафом батьківського дому, звідки він виходить по сходах схиливши голову: «*Последнее посещение св. Иоасафом родительского дома в Прилуцком уезде, Полтавской губернии*». Так само подвійно ці композиції були подані в журналі «Нива», що дозволяє висунути гіпотезу, що ці дві сцени були і на стінах палат розміщені поруч.

Попри обмежену кількість ілюстративного матеріалу, можна зробити певні висновки стосовно зовнішнього вигляду розписів. Безумовно, найціннішим є авторський ескіз з архівів ЦДАММ. Він наочно показує кольорову гаму, деталі композиції та елементи, які Їжакевич планував зобразити в цій сцені. Чорно-білі ілюстрації з журналу «Нива» — це вже не ескізи. Вони знайомлять нас із завершеним варіантом композицій які, ймовірно, і були розміщені на стінах митрополичих палат. Навіть у чорно-білих зображеннях можна впізнати характерні для Їжакевича живописні прийоми: його манера

написання фігур, м'які, плавні лінії малюнку, типи обличчя. Найвиразніші у Їжакевича завжди очі — глибокі, темні, підкреслені темними тіннями навколо. Завжди в композиціях — увага до деталей інтер'єру, елементів вбрання, наявність пейзажних мотивів. Всі ці ознаки простежуються у досліджуваних зображеннях.

Нам достеменно невідомо, скільки композицій написав Іван Їжакевич на стінах митрополичих палат в Белгороді. З огляду на багатий життєпис святителя припускаємо, що в ансамбль розписів входило не менш як 8–10 сюжетних зображень.

В інтернет-джерелах трапляються зображення, які ілюструють сцени житія і чудес св. Іоасафа Белгородського. Внизу під зображеннями на листівках є друківані тексти до кожного сюжету, виконані дореволюційним шрифтом. Це дозволяє припустити, що вони були надруковані до 1917 року. В ті часи такі листівки були надзвичайно популярні, на них друкували зображення відомих живописних творів, ікон тощо. Наявні ілюстрації на перший погляд поступаються живопису Їжакевича за рівнем майстерності, а крім того, при порівнянні схожих сюжетів (на прикладі композиції «Стотридцятирічний старець-священник служить літургію в похідній церкві, а святитель Іоасаф під час літургії молиться у вітварі») стає зрозуміло, що композиційно ці малюнки дещо відрізняються від авторських композицій Івана Їжакевича. Ці листівки були перевидані у 2011 році з нагоди 100-річчя канонізації св. Іоасафа Белгородського [1], однак лишається відкритим питання: яким було першоджерело зображень на них. Малоймовірно, що існував інший живописний ансамбль на тему життя єпископа Белгородського, з якого друкували листівки. Так само життєпис святителя, складений

І. Квіткою у 1833 році, навряд чи містив такі зображення, адже стилістично вони не відповідають художній манері першої третини XIX століття. Через це найбільш імовірним лишається варіант, що ці листівки все ж були надруковані з тих композицій, які написав Іван Їжакевич на стінах митрополичих палат. Можна зробити припущення, що задля розповсюдження цих зображень новоканонізованого святого Іоасафа і його діянь були зроблені гравюри з тих композицій для подальшого тиражного друку. В такому випадку допускаємо, що якісь дещо страждає і друкована версія не відтворює всієї принакності авторського живопису. Що ж до композиційних відмінностей наявного ескізу від листівки — можливо, ескіз був підготовчим, а на стінах Їжакевич вже зобразив видозмінену композицію, яку бачимо на листівці.

Питання дослідження розписів Іваном Їжакевичем митрополичих палат у Белгороді не може вважатися завершеним. Через брак ілюстративного матеріалу, архівних даних та інших відомостей неможливо відтворити повну картину цього унікального живописного ансамблю. Те, що Іван Їжакевич став творцем нової іконографії св. Іоасафа Белгородського — беззаперечний його успіх. Те, що він створив унікальний цикл житійних розписів — однозначна удача його, як знаного живописця і майстра монументального малярства.

Сьогодні важко дати об'єктивну оцінку цій втраченій пам'ятці, але попри брак матеріалу, можна сміливо стверджувати, що стінопис палат св. Іоасафа в Белгороді був явищем неординарним і видатним. Лише такий майстер, як Їжакевич, в ті часи міг створити великий та водночас цілісний ансамбль монументальних розписів, який отримав високі оцінки сучасників, але, на превеликий жаль, є втраченим.

Література

1. Іоасаф Білгородський. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99%D0%BE%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%84_\(%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99%D0%BE%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%84_(%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE)) (дата звернення: 04.04.2023).
2. Святитель Іоасаф, єпископ Білгородський. URL: <https://parafia.org.ua/biblioteka/knygy-broshury/zhyttya-svyatyh/svyatitel-ioasaf-jepyskop/> (дата звернення: 14.06.2023).
3. Белгородская старина. Небесный покровитель Святого Белогорья. URL: <https://fonar.tv/article/2020/12/24/belgorodskaya-starina-nebesnyi-pokrovitel-svyatogo-belogorya> (дата звернення: 09.09.2023).
4. Святитель Іоасаф, єпископ Білгородський. URL: <https://www.mgarsky-monastery.org.ua/uk/svyatitel-ioasaf-yeypiskop-byelgorodskij/> (дата звернення: 05.08.2023).
5. Дмитрук М. Белгородский чудотворец. Русская берёза. 2010. № 18. URL: <https://rusbereza.ru/gazeta/2454?page=2> (дата звернення: 16.07.2023).
6. Жевахов Н. Святитель Іоасаф Горленко. Єпископ Белгородский и Обоянский. Киев: Тип. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1907–1908. Т. 1, 2. 546 с.
7. Український святий Іоасаф Білгородський. URL: <https://www.bogoslov.kharkov.ua/news/6167> (дата звернення: 07.07.2023).
8. Житие святителя Иоасафа, епископа Белгородского. URL: <http://www.pravoslavie.ru/put/050918193240.htm> (дата звернення: 05.06.2023).
9. Жития святых. Святитель Иоасаф, епископ Белгородский, Прилуцкий Чудотворец. URL: <http://hram-nikola.kiev.ua/zhitiya-svyatykh/1585-svyatitel-ioasaf-ep-belgorodskij-prilukskij-chud> (дата звернення: 23.06.2023).
10. Из стеной росписи покоев св. Иоасафа. Фрагмент роспису у м. Білгороді. 1914 // ЦДАМЛМ України. Ф. 58. Оп. 1. Спр. 19. 1 арк.
11. Моши Святителя Иоасафа Белгородского Чудотворца. URL: <https://belfavor.ru/shrines/relics/> (дата звернення: 17.07.2023).
12. Власовський І. Нарис історії української православної церкви. Київ: [б. в.], 1998. Т. 3. 389 с.
13. Нерубенко М. Школа духовної життя. URL: <https://belgorod.bezformata.com/listnews/shkola-duhovnoy-zhizni/14414356/> (дата звернення: 19.04.2023).

14. Нива. Иллюстрированный журнал литературы. 1911. № 37. URL: https://runivers.ru/upload/iblock/bd0/Niva_tom_86_1911.pdf (дата звернення: 30.06.2023).

15. Фрагмент розпису в Білгороді. 1900-ті. // ЦДАМЛМ України. Ф. 58. Оп.1. Спр. 18. 1 арк.

References

- Belgorodskaya starina. Nebesnyiy pokrovitel Svyatogo Belogorya (2020, December 24). [Belgorod antiquity. Heavenly patron of St. Belgorod]. Retrieved from <https://fonar.tv/article/2020/12/24/belgorodskaya-starina-nebesnyi-pokrovitel-svyatogo-belogorya> [in Russian].
- Dmytruk, M. (2010). Belgorodskiy chudotvorets [The Wonderworker of Bilgorod]. *Russkaya bereza*, 18. Retrieved from <https://rusbereza.ru/gazeta/2454?page=2> [in Russian].
- Frahment rozpysu v Bilhorodi (c. 1900s). [Fragment of painting in Belgorod. 1900s]. TsDAMLМ Ukrainy [Central State Archive-Museum of Literature and Ar of Ukraine]. F. 58. Op.1. Spr. 18. 1 ark. [in Ukrainian].
- Ioasaf Bilhorodskiy (n. d.). [Ioasaf of Belgorod]. Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99%D0%BE%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%84_\(%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99%D0%BE%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%84_(%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE)) [in Ukrainian].
- Iz stennoy rospisi pokoev sv. Ioasafa. Fragment rozpysu u m. Bslgorodi. (1914). [The fragment of mural at the Saint Joasaf Metropolitan's Chamber in Belgorod]. TsDAMLМ Ukrainy [Central State Archive-Museum of Literature and Ar of Ukraine]. F. 58. Op. 1. Spr. 19. 1 ark. [in Russian].
- monastery.org.ua/uk/svyatitel-ioasaf-yepiskop-byelgorodskij/ [in Ukrainian].
- Moschi Svyatitelya Ioasafa Belgorodskogo Chudotvortsya (n. d.). [Relics of St. Joasaph of Belgorod the Wonderworker]. Retrieved from <https://belfavor.ru/shrines/relics/> [in Russian].
- Nerubenko, M. (n. d.). Shkola duhovnoy zhizni. K 180-letiyu osnovaniya Svyato-Troitskogo muzhskogo monastyrnya [A school of spiritual life]. Retrieved from <https://belgorod.bezformata.com/listnews/shkola-duhovnoj-zhizni/14414356/> [in Russian].
- Niva (1911). [Illustrated journal of literature], 37, 676. Retrieved from https://runivers.ru/upload/iblock/bd0/Niva_tom_86_1911.pdf [in Russian].
- Sviatytel Ioasaf, yepyskop Bilhorodskiy (2010, August 6). [Saint Joasaph, Bishop of Belgorod]. Retrieved from <https://parafia.org.ua/biblioteka/knygy-broshury/zhyttya-svyatyh/svyatytel-ioasaf-yepyskop/> [in Ukrainian].
- Sviatytel Ioasaf, yepyskop Bilhorodskiy (n. d.). [Saint Joasaph, Bishop of Belgorod]. Retrieved from [https://www.mgarsky-svyatitel.ioasaf.episkop.belgorodskiy.pri-lukskiy.chudotvorets\(n.d.\)](https://www.mgarsky-svyatitel.ioasaf.episkop.belgorodskiy.pri-lukskiy.chudotvorets(n.d.)). [Saint Joasaph, bishop of Belgorod, Wondermaker from Pryluky]. Retrieved from <http://hram-nikola.kiev.ua/zhi-tiya-svyatykh/1585-svyatitel-ioasaf-ep-belgorodskij-pri-lukskiy-chud> [in Russian].
- Ukrainskyi sviatyi Ioasaf Bilhorodskiy (2022, December 22). [Joasaph of Belgorod, a Ukrainian saint]. Retrieved from <https://www.bogoslov.kharkov.ua/news/6167> [in Ukrainian].
- Vlasovsky, I. (1998). *Narys istorii ukrainskoi pravoslavnoi tserkvy* [The historical outline of the Ukrainian Orthodox Church], vol. 3. Kyiv: (n. p.) [in Ukrainian].
- Zhevakhov, N. (1907–1908). *Svyatitel Ioasaf Gorlenko. Episkop Belgorodskiy i Oboyanskiy* [Saint Joasaph Gorlenko. Bishop of Belgorod and Oboyan], vol. 1, 2. Kyiv: Tip. Kievo-Pecherskoy Uspenskoj Lavry [in Russian].
- Zhitie svyatitelya Ioasafa, episkopa belgorodskogo (n. d.). [Life of St. Joasaph, bishop of Belgorod]. Retrieved from <http://www.pravoslavie.ru/put/050918193240.htm> [in Russian]

Brei N.

The Lost Monument of Ivan Yizhakevych's Art. Murals of Metropolitan's Chamber in Belgorod

Abstract. The paper raises the issue of studying the history of the prominent monumental painting of the early 20th century—the mural at the metropolitan's chambers in Belgorod by the famous Ukrainian artist Ivan Sidorovich Yizhakevich. All available written, visual and digital sources were reviewed in order to study the history of the monument. An art analysis of the illustrative material was performed.

The paper aimed to find and systematize all available materials on the issue, and in addition, after analyzing all the available material, to make a probable reconstruction of the monument's appearance, components, and most importantly, to highlight the role of Ivan Yizhakevich in creating this mural.

During the work, a considerable source base, historical information and a significant body of literature were reviewed. The conclusions hypothesize the composition of the ensemble of murals at the Metropolitan's Chambers, outline the history of its creation, the role and guiding principles of Ivan Yizhakevych during his work on this wall painting. By searching and systematizing the available information about the ensemble of paintings of the Metropolitan's Chambers in Belgorod, the value and uniqueness of Ivan Yizhakevych's work as a prominent master of monumental painting has been proven.

Keywords: painting, religious painting, Belgorod, sacred painting, Saint Ioasaph, murals, Ivan Yizhakevych.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2023